

Riksbankens pris i ekonomisk vetenskap till Alfred Nobels minne 2017

Sedan 1901 delas Nobelpriset ut den 10 december, men redan i oktober får vi veta vilka som kommer att bli årets pristagare.

Alfred Nobel och Nobelpriset

Alfred Nobel levde mellan 1833 och 1896. Under sin livstid gjorde han många uppfinningar, den mest kända är dynamiten.

Alfred Nobel var alltså uppfinnare, men också kemist, entreprenör och företagsledare. När han dog lämnade han efter sig en stor förmögenhet och i sitt testamente förklarade Alfred Nobel att en stor del av dessa pengar skulle bli ett pris till de som gör "...mänskligheten den största nytta". Priset är delat i fem lika delar och delas ut i kategorierna fysik, kemi, medicin, litteratur och fred.

Ekonomi hör alltså inte till de ursprungliga priskategorierna och ekonomipriset räknas inte som ett Nobelpris.

Ekonomipriset

Alfred Nobel var en betydande företagsledare och en framgångsrik uppfinnare. Vid sin död 1896 ägde Nobel bolag i 20 länder med 96 fabriker sammanlagt, då var han en av Europas rikaste människor.

Alfred Nobel tog inte upp ekonomi som en av de priskategorier han själv ville se, i sitt testamente. Istället blev det Riksbanken, som med hjälp av en donation i samband med bankens 300-års jubileum 1968, instiftade ekonomipriset till Alfred Nobels minne.

Årets Ekonomipris

Richard H. Thaler föddes 1945 i New Jersey. Han är professor i beteendekonometri vid University of Chicago, USA, där han forskat sedan 1995.

Ekonomi handlar mycket om att förstå hur människor tar ekonomiska beslut, till exempel vad man ska köpa för sin lön eller hur mycket och till vad man ska spara. Det finns ekonomiska teorier som beskriver hur människor tänker och betar sig när de ska fatta dessa beslut.

Förut utgick teorierna ifrån att människor oftast gör logiska val eller tar de beslut som ger mest vinst. Thaler har genom sin forskning visat att de här teorierna inte alltid stämmer. Thaler har gjort flera experiment där han har undersökt hur människor väljer i olika situationer, till exempel vad de ska köpa för sin lön eller hur de ska pensionsspara.

I en av sina undersökningar studerade Thaler taxichaufförer i New York. När det regnar vill fler kunder åka taxi och det är lättare för chaufförerna att tjäna mycket pengar varje timme. Det mest förnuftiga vore då att jobba längre arbetsdagar när det regnar och ta ledigt när det är fint väder. Men istället verkade taxichaufförerna ha ett slags outtalat mål för vad de skulle tjäna varje dag. Det innebar att de körde kortare pass då det fanns många kunder och längre pass under dagar med få kunder.

Thaler har gjort flera undersökningar som ger oss bättre kunskap om hur människor betar sig när de ska fatta ekonomiska beslut. Det kan hjälpa politiker att organisera samhället bättre.

Diskussionsfrågor

Här följer några frågor om ekonomipriset och pristagaren. Fundera enskilt eller diskutera i grupp.

1. Vad studerade pristagaren?

Inom ekonomisk forskning finns en rad olika forskningsfält.

- Inom vilket fält arbetade den här pristagaren?

2. Vad har pristagarna gjort?

Tänk dig att du ska presentera pristagarens arbete för någon som går i årskurs 6.

- Vad har pristagaren gjort?
- Vad var nytt och vad gav det för resultat?

3. Ekonomisk forskning av framstående betydelse!

Fundera på vad just den här forskningen kan få för betydelse.

- Vad kan den belönade forskningen leda till?
- Är det något du kan ha nytta av tror du?
- Kan det hjälpa andra människor på något sätt?
